

ALT VE ÜST SOSYO-EKONOMİK DÜZEYDEKİ 10 YAŞ ÇOCUKLARININ ANNE TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Serap DEMİRİZ, Ayşe Dilek ÖĞRETİR

Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, Çocuk Gelişimi Eğitimi Bölümü,
Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.

Özet

Araştırma, alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan 10 yaş çocukların anne tutumlarının incelenmesi amacıyla yapılmış ve araştırma örneklemini 143 kız, 157 erkek olmak üzere toplam 300 çocuktan oluşmuştur. Çocukların annelerine "Genel Bilgi Formu" ve "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği" uygulanmış ve elde edilen veriler t-Testi ve Varyans Analizi yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonunda çocukların cinsiyetlerine göre anne tutumları incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Alt sosyo ekonomik düzeydeki annelerin daha koruyucu, annelik rolünü daha fazla reddeden, aile içinde daha geçimsiz ve daha sıkı disiplin uyguladıkları görülmektedir ($p<0,001$). Aşırı Koruyucu ve Sıkı Disiplin boyutundaki annelerin çocuk sayısına göre farklı tutumlar sergiledikleri bulunmuştur ($p<0,001$). Çalışmayan annelerin çalışan ve emekli olan annelere göre daha fazla aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutum boyutuna sahip oldukları belirlenmiştir. Emekli olan annelerin çalışan ve çalışmayan annelere göre daha fazla rollünü reddettiği ve geçimsizlik tutum boyutuna sahip oldukları görülmektedir ($p<0,001$). Annelerin tutumları arasındaki ilişkiye bakıldığında ise, annelerin sadece sıkı disiplin boyutu ile diğer boyutlar arasında güçlü ilişki ($p<0,05$) olduğu belirlenmiştir. Ayrıca anne tutumundaki tüm boyutlar arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu ortaya konulmuştur ($p<0,001$).

Anahtar kelimeler: Çocuk, Anne Tutumu, Sosyo-Ekonomik Düzey

A STUDY OF THE ATTITUDES OF MOTHERS OF 10-YEARS-OLD CHILDREN IN LOWER AND UPPER SOCIO-ECONOMIC STATUS

Abstract

The research has been performed to examine of the attitudes of mothers of ten-years-old children in lower and upper socio-economic status. The study group has been composed of 300 children as 143 girls and 157 boys. Findings obtained from "General Knowledge Form" and "Scale of Attitude of Family Life and Child Bring up" which were performed to the mothers of children were evaluated by using t-Test and variance analysis. At the end of the research, no meaningful difference between boys and girls according to the attitudes of mothers was found ($p>0,05$). It was understood that mothers in lower socioeconomic status were more protective, more rejecting to the mother's role and more incompatible in family, and applied more discipline ($p<0,001$). It was found that the mothers in this category more protective and more disciplined and exhibited different attitudes according to the number of child ($p<0,001$). It was determined that unworked mothers had dimension of more protection and more discipline in comparison to the working or retired mothers. It was seen that the retired mothers had dimension of more rejecting of mothers' role and more incapability in family in comparison to the worked or unworked mothers ($p<0,001$). When the relationship of the attitudes of the mothers was analyzed, there was a powerful relationship between the more disciplined dimension and other dimensions. In addition, it was found that there was a meaningful relationship between all the dimensions about the attitudes of the mothers.

Key words: Child, Mother Attitude, Socio-Economic Level

Giriş

10 yaş çocuğunun sosyal ilişkilerinde öğretmeni, arkadaşları ve özellikle annesiyle kurduğu yakın ilişkiler ön plana çıkarmaktadır. Onlarla olan ilişkileri diğer ilişkilerini etkilemektedir. Bu yaşta çocuk benmerkezci değildir. Evde anne-babasının yakınında bulunduğu zaman kendilerini çok güçlü hissederler. Okula başlamayla beraber çocuklarda mantıksal düşünme gelişmeye başlar. Uğraşlarının büyük çoğunluğu “amaçsızmış” gibi görünse de onlar bunları kendi mantık yapılarına göre, insanlararası ilişkilerde uyumu ve bu ilişkileri olgunlaştırmayı amaçlayarak yaparlar. Yaparak, yaşayarak, duyu organlarını kullanarak deneyim kazanırlar. Kuralların değiştirilebileceğini ya da kendisinin de yeni kurallar koyabileceğini öğrenirler.

Anne ve babanın çocukla etkileşimi, çocuğun aile içindeki konumunu belirler, aile okulöncesi dönemde çocuğun yaşamındaki en etkili sosyalleştirme kurumudur. Ailenin en önemli fonksiyonları arasında; nesli devam ettirme, çocuğun bakımı, eğitim ve çocuğun sosyalleştirilmesi görevleri gelmektedir. Bunların yanında koruyuculuk, çocuğa güven duygusu kazandırma ve topluma uyumlu bir kişilik geliştirme görevleri de ön plandadır. Dolayısıyla çocuğun fiziki ve ruhi gelişiminin bütünüyle sağlanmasında aile rol oynamaktadır.

Aile içinde sorunlar yaşayan birçok anne-baba sorunlarını çözmek için profesyonel bir yardım aramamaktadır. Oysa, aile içinde yaşanan sorunlar, hem anne-babaların hem de çocukların beden ve ruh sağlıklarını olumsuz olarak etkilemektedir. Bu nedenle özellikle anne-çocuk arasında yaşanan anlaşmazlıklar şiddetli çatışmalara dönüşmeden, yardım almak önemli olmaktadır.

Literatür gözden geçirildiğinde, aile ile ilgili olarak yapılan betimsel çalışmalarda kişiler arası iletişimin önemi ortaya çıkmaktadır (Amato, 1989). Ayrıca anne-baba-çocuk ilişkisi ile çocuğun okuldaki başarısı arasında ilişki olduğunu gösteren birçok araştırma bulgusu vardır. Yapılan çalışmalarda anne-babalar tarafından verilen destek ya da baskının çocuğun sosyal yeterliliği üzerinde etkilerinin olduğu belirtilmektedir. Olumsuz aile tutumları, sağlıklı bir gelişim kaynağı olabilir. Ana-baba tutumlarının özellikle çocukla daha uzun beraber olan anne tutumunun çocukluktan başlayarak, benlik yapısının gelişmesinde önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir (Baumrind, 1968; Maccoby ve Martin, 1983).

Ülkemizde de aileyi açıklamaya ilişkin çeşitli modeller önerilmiştir. Bu modellerden Kağıtçıbaşı'nın (1970;1998) önerdiği “Aile Değişim Modeli” aileye yaklaşım konusunda birden fazla disiplini içerisinde barındırmaktadır. Bu model benliği ailenin içine, aileyi de kültürel ve sosyoekonomik çevrenin içine oturtan, bağlamsal bir modeldir. Aile etkileşim biçimleri ile benliğin sosyalleşmesi ve gelişiminin altında yatan dinamikleri ele aldığı için işlevsel bir modeldir. Kağıtçıbaşı bu genel modelini oluştururken üç farklı aile modelini incelemiş ve karşılaştırmıştır. İlk model “karşılıklı bağımlılığa dayanan” aile modelidir. Bu model toplumsal ve ailevi düzeyde tipik bir bağımlılık kültürü örneğidir. Ve çeşitlilik göstermekle birlikte dünyanın birçok yerinde yaygın olarak görülür. Modelin ideal-tipik örneklerine özellikle ataerkil aile yapısına sahip, sıkı bağlarla dokunmuş insan ve aile ilişkilerinin görüldüğü geleneksel aile tipine, gelişmemiş toplumlarda rastlanır. Bağımlılık modelinin belirleyici niteliği, hem maddi hem de duygusal alanda ailevi ve bireysel bağımlılıktır. İkinci model sanayileşmiş, kentli, orta sınıf batı toplumunun ideal-tipik aile insan modeli olan “bağımsızlık”

modelidir. Bu model, hem ailenin diğer ailelerden hem de aile bireylerinin birbirinden bağımsız ve ayrılmış olması üzerine kuruludur. Bağımsız aile modelinde nesiller birbirinden ayrılmıştır ve hem duygusal hem de maddi kaynak yatırımı ana-babaya değil, çocuğa yönelmiştir. Modelin temel özelliği, maddi ve duygusal alanda ailenin ve bireyin bağımsızlığına hakim olmasıdır. Üçüncü model olan “karşılıklı duygusal bağlılık” modelidir. Diğer iki modelden farklı olmakla birlikte bazı özellikleri itibarıyla bunlarla örtüşmektedir. Bu modelde duygusal alanda karşılıklı bağlılık görülürken, maddi alanda hem birey hem aile düzeyinde bağımsızlık söz konusudur. Bu model bağlılık kültürüne sahip gelişmiş ve kentleşmiş bölgelerde daha yaygındır. Kuşaklar arası karşılıklı duygusal bağlılık devam ettiği için sosyalleşme değerlerinde aileye bağlılık görülür. Çocuk yetiştirme de bir yandan özerklik vurgulanırken öbür yandan yakın aile ilişkileri sürdürülür ve sosyalleşmede anne-baba denetimi ve duygusal bağlılık göze çarpar.

Anne babalar çocuklarını yetiştirirken çeşitli yöntem ve metotlar kullanmaktadırlar. Bu metotlar çocuğa ve çocuğun o anda sergilediği davranışa göre değişim göstermektedir. Anne babalar çocuklarının kendi kendini kontrol etme becerisini geliştirmeyi amaçlar diğer taraftan kendi başına karar vermesini kısıtlayıcı davranışlar sergilerler. Bu çelişki içinde kalan anne baba çeşitli davranış biçimlerinin yoğun olarak yaşanması ile farklı gruplaşmalara yol açmaktadır. Bunları farklı kategoride incelemek mümkündür (Ryder, 1995; Craig ve Kermis, 1995)

Birçok anne-baba eğer çocuk zorlanmazsa iyi eğitim verilemez düşüncesindedirler. Oysa anne-babalar davranışları ile çocuklarına modeldirler. Eğer çocuklarına değer verirlerse, onlara karşı açık olurlarsa, çocuklarının duygularını paylaşırlarsa, kendi duygularını çocukları ile paylaşırlarsa, çocuklarını oldukları gibi kabul ederlerse, yetenekleri doğrultusunda gelişmelerine olanak sağlarsa ve çocuklarının yapmak istemediklerini kendileri yapmazsa, çocuklarda daha sonraki yıllarda diğer bireylerle kurdukları ilişkilerde bu tarzda davranırlar. Anne babalar bu tarzda davranışları ile hem çocuklarının kişilik gelişimine olumlu etkide bulunmuş olurlar hem de bir model olurlar (Tausch, 1991; Gramer, 1994).

Anne babaların çocuklarına yönelik çeşitli tutumlarından söz edilebilir.

Otoriter anne-babalar, koydukları kurallara çocuklarının uymasını ve koşulsuz itaat etmesini beklerler. Çocuğun evde söz hakkı yoktur. Bu tür ailelerde çocuklar kurallara uymadığında ceza uygulanır ve anne-babalar çocuklarıyla pek fazla görüş alışverişinde bulunmazlar, daha çok çocuklarından söylediği her şeyi sorgulamadan kabul etmesini beklerler (Baumrind, 1968). Anne baba tarafından gerekçesi belirtilmeden, çocuğun nedenini kavrayamadığı hemen her konuda yasaklar konur. Çocuğa fiziksel cezanın yanında sözlü (duygularını incitecek) cezalarda verilir. Eleştiriler çocuğun kişiliğine yöneltilir.

Otoriter tavır içindeki ailelerde çocuğun benliğine ilişkin olumsuz yargıları, kendine güvensizliği, yapabileceği işlere “ben yapamam” düşüncesi ile girişmemesi varlığını ve düşüncelerini diğer insanlara iletmede çekingen davranması gibi olumsuz davranış kalıpları görülmektedir (Aslan, 1992).

Bu tutum içinde olan anne-babalar çoğu zaman çocukla çatışmaya girerek yüksek düzeyde anksiyete gösteren, başkaları ile başarısız sosyal ilişkiler kuran, bir çok kilit alanda sosyal bakımdan gelişmemiş çocukların oluşmasına neden olmaktadır.

Çocuğun yaptığı aktivitenin anne babalarca çok fazla kontrol edilmesi çocuğun kendisine olan saygısını azaltacağından mutsuz, içe kapanık bir kişilik geliştirmesine yol açabilir. Bu tutum içinde büyüyen çocuklar atak değillerdir, kuşkucudurlar. Kendi kendilerine bağımsız davranış sergileyemedikleri için karamsardırlar. Özellikle kız çocukları pasif kalarak daha bağımlı olmakta erkek çocukları ise isyankâr, saldırgan, itaatsiz, huysuz, rekabetten uzak ve hassas olabilmektedirler (Nas, 1986; Ekşi, 1990, Aslan, 1992; Shaffer, 1994, Bee, 1996; Özdoğan, 1997).

Otoriter tutumla yetişen çocuklar günlük faaliyetlerde çekingen, isteksiz, kendini iyi ifade edemeyen çocuklar olduğu ve özellikle erkek çocuklarının saldırganlık eğilimlerinin yüksek, benlik saygısının ise düşük olduğu görülmüştür. Aynı zamanda, bu çocuklar arkadaşlarıyla olan iletişimlerinde utangaç ve çekingendirler. Bu özelliklerin çoğu izin verici anne-babaların çocuklarında da görülmektedir (Maccoby ve Martin, 1983; Steinberg ve ark., 1989).

Aşırı Hoşgörülü (İzin verici) anne-babalar, çocuklarına çok fazla özgürlük verirler, çocuklarını hiçbir şekilde kontrol etmezler ve bazen de ihmale varan bir hoşgörü ile davranırlar. Aynı zamanda çocuklarına karşı sıcak ve sevecendirler ve çocuklarının bütün konularda kararlarını kendilerinin vermelerine sınır getirmezler. Bu tür anne-babaların çocukları yemek, yatma, televizyon izleme ve oynamak için dışarı çıkma gibi konularda karar vermede özgürdürler (Baumrind, 1968).

Çocukların davranışlarında hiçbir sınır olmadığı için neyin yapılabildiği, neyin yapılmayacağı konusu belli değildir. Bu tutum içinde yetişen çocuklar kendilerini güvensiz hissederler. Çünkü onların hayatında hiçbir sınır olmadığı için ait olmayı hissedemezler, benmerkezcidirler, asi ve saldırgan davranışların artmasına yol açabilirler. Yaşamlarında sınırları öğrenemedikleri için başkalarıyla işbirliği yapamazlar. Bu nedenle sosyal ilişkilerde başarısızdırlar. Bazı durumlarda da aktif dışa dönük, yaratıcı oldukları da gözlenmiştir (Shaffer, 1994; Pardeck ve Pardeck, 1988).

İzin verici tutumla yetişen çocukların olgun davranmadıkları, kendi dürtülerini kontrol edemedikleri ve bağımlı oldukları görülmüştür. Bencil, sabırsız, anlayışsız, bağımlı olurlar. Otoriter ve izin verici anne-baba tutumları birbirlerinden farklı görünmesine rağmen, her iki aileden gelen çocukların benlik kontrolü diğer gruplardan gelenlere oranla daha düşüktür. Ancak, hoşgörülü tutum uygulayan izin verici anne-baba sahip çocukların duygu durumu otoriter anne-baba sahip çocuklardan daha olumlu olup bu anne-babalar ve daha hayat doludur (Maccoby ve Martin, 1983; Steinberg ve ark., 1989).

Demokratik anne-babalar, çocuklarından olgun davranış beklerler ve aynı zamanda gerekli olduğunda kurallara uymasını isterler. Sıcak ve ilgilidirler, sabırlı ve duyarlı bir şekilde çocuklarını dinlerler, aile içinde verilecek olan kararlarda çocuklarının görüşlerini alırlar. Bu tür ailelerde çocuk yetiştirmede akılcı ve demokratik bir yaklaşım izlenir, hem anne-babanın hem de çocuğun hakları dikkate alınır (Baumrind, 1968).

Demokratik anne baba tutumu çocuğun varlığına ve isteklerine saygı duyulması temeline dayanmaktadır. Bu tutum içinde yetişen çocuklarda genellikle sosyal yeterlilik, beceri, yardımseverlik, arkadaş canlısı, diğer insanların gereksinimlerine duyarlı, özgüven ve sosyal sorumluluk görülmektedir (Aslan, 1992; Ryder, 1995).

Demokratik ailelerde yetişen çocuklar izin verici ya da otoriter ailelerde yetişen çocuklardan akademik yeterlilik, sosyal gelişim, benlik saygısı ve ruh sağlığı gibi ölçümlerde daha yüksek puan almışlardır (Maccoby ve Martin, 1983; Steinberg ve ark., 1989). Genel olarak araştırmalar demokratik anne-babaların sosyal olarak aktif, sorumlu ve bilişsel olarak yeterli çocuklara sahip olduklarını, otoriter ve izin verici anne-babaların ise daha olumsuz özellikleri olan çocuklara sahip olduklarını göstermektedir.

Baumrind (1968) ana baba tutumları ile ilgili olarak yaptığı çalışmalarında genel olarak demokratik tutumu benimseyen anne babaların çocuklarının bağımsız, kendini iyi ifade edebilen, hem sosyal hem de akademik yönden başarılı çocuklar olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Baumrind'in sınıflamasını temel alarak yapılan çalışmalarda, onun görüşlerini destekler şekilde demokratik ailelerde yetişen çocukların izin verici ya da otoriter ailelerde yetişen çocuklardan akademik başarı, sosyal gelişim, benlik saygısı ve ruh sağlığı gibi ölçümlerde daha yüksek puan aldıkları görülmüştür (Maccoby ve Martin, 1983; Dornbusch, Ritter, Leiderman, Roberts ve Fraileigh, 1987; Steinberg, Elmen ve Mounts, 1989).

Koruyucu anne-babalar, çocuğa gereğinden fazla kontrol, özen ve ilgi gösterir. Çocuğun gereksinim duymadığı durumlarda bile anne baba müdahale eder. Çocuğun her türlü ihtiyacı anne babalar tarafından karşılanarak çocuğun kendi kendisine yetmesine fırsat verilmez ve kendi başına araştırma yapması engellenir. Böyle bir engellenme çocuğun bağımsız davranmasını ve kendine güven kazanmasını zorlaştırır. Aynı zamanda çocuk başkalarına aşırı bağımlı, duygusal kırıklıkları olan bir kişi durumuna da gelebilir. Anne babalar çocuğunu korumak için çocuğun her türlü hareketine ve ilişkisine sınırlamalar getirerek çocuk adına her türlü kararı kendileri verir. Sürekli korunan çocuk kendini korumayı öğrenemediği için savunmasız, çabuk uyum gösteren, utangaç bir kimlik yönelmesinin yanısıra sorumsuz, şmarık kişilik geliştirebilirler. Bu tarz tutum içinde yetişen çocuklar problem çözmede de oldukça başarısızdırlar (Navaro, 1989)

Tutarsız anne-babalar, anne-baba arasındaki görüş ayrılığı şeklinde ortaya çıkabileceği gibi anne veya babanın şahsında yaşanan değişken davranış biçimi olarak da görünebilir. Bu tutum izin verici ile otoriter tutum arasında gidip-gelme biçiminde görülür. Disiplin vardır ama ne zaman ve nerede uygulanacağı belli değildir. Bu nedenle çocuk davranışlarının sonucunda ne olacağını bilemez. Bu tutum içinde olan anne babalar çocuğunun bir gün önce görmezlikten geldikleri bir davranışını ertesi gün azarlar ya da cezalandırırlar. Bunun nedeni büyük olasılıkla o andaki ruhsal durumlarıdır. Dolayısıyla çocuk davranışının doğru ya da yanlış oluşuna değil, “ne zaman yaparsam ceza alırım” diye düşünür. Anne babanın değişik davranış kalıplarına sahip olması, çocukların da bilerek veya bilmeyerek bu kalıpları benimsemelerine yol açmaktadır. Bu tutum içinde yetişen çocuklar kendilerine güvenleri yoktur. Kararsız, çekingen olabileceği gibi başkaldıran, asi davranışlarda sergileyebilirler (Özdoğan, 1997; Craig ve Kermis, 1995; Pardeck ve Pardeck, 1988).

İlgisiz anne-babalar, çocuğun sağlık, beslenme gibi temel ihtiyaçlarını aksatarak, ona düşmanca duygular besler. Bu anne babaların yaşamları öyle stres doludur ki çocuklarına yardımcı olabilmek için gereken enerji ve güce sahip değildirler. Ayrıca çocuklarına hiçbir kural koymazlar, çocukların başarılarını dikkate almazlar, hatalarını

ise sürekli yüzüne vururlar. Anne babanın isteklerinin aşırılığı karşısında sürekli olarak başarısızlığa uğrayan çocuk, giderek “nasıl olsa yapamıyorum, öyleyse neden deneyim?” duygusunu geliştirmeye başlar. Bu tutum içinde yetişen çocuklara hiçbir sınır konulmadığı; hiçbir ihtiyacı karşılanmadığı; anne babalarının yaşantısında stres noktası oldukları için kendilerini ifade edememektedirler. Bu çocuklar yüksek düzeyde saldırgan davranışlar göstererek çevrelerine zarar verirler. Kendilerine saygısı yok denecek kadar az olduğu için suçlu olduklarını düşünürler. Ayrıca bu çocuklar her zaman başkalarının gözünde başarısız olduklarını düşünürler. Sevgi nedir bilmeyen bu çocuklar başkalarını da sevmekte güçlük çeker. Bu tutum çocuklarda yardım duygusundan uzak, sinirli, duygusal kırıklıkları olan, başkalarına karşı devamlı korunma zorunluluğu olan, özellikle kendinden küçük ve zayıflara karşı olumsuz duygulara sahip ve öz saygı azlığı gibi durumlara yol açabilir (Yavuz, 1991; Bee, 1996; Özdoğan, 1997; Ryder, 1995)

Sonuç olarak araştırmacılar ve kuramcılar anne baba tutumlarıyla çocukların davranışları arasında sıkı bir bağlantı olduğunu savunmuşlardır. Aşırı baskıcı, sert davranan, cezalandıran, şartlı sevgi sunan, reddeden davranışlara sahip anne babalar otoriter olarak nitelendirilmişlerdir. Bu davranışlara maruz kalan çocuklarda anksiyete, korku, saldırganlık, okul başarısızlığı gibi olumsuz davranışlar saptanmıştır. Dolayısıyla anne babanın düşüncesiz ve kontrolsüz davranışlarından ileri gelen bozuk aile içindeki iletişim çocuğun davranışlarında belirleyici olabilmektedir. Çocuğuna ilgi, sevgi dolu, onun kararlarına saygılı gibi olumlu davranışlar sergileyen anne babalar demokratik olarak nitelendirilmişlerdir. Bu davranışlar çocuk üzerinde atılganlık, başarı, yaratıcılık, sorumluluk taşıma duygusu, kendine güven şeklinde yansıdığı bir çok görüşün ortak noktasıdır (Richter, 1985; Craig ve Kermis, 1995; Pardeck ve Pardeck, 1989; Bayraktar, 1998).

Anne-babanın demokratik tutumu, duygusal desteği ve karşılıklı iletişimi çocukların ve ergenlerin toplumsal, bireysel ihtiyaçları ve sorumlulukları dengeleyen araçsal yeterlilik (instrumental competence) geliştirmesinde yardım etmektedir. Araçsal yeterliliğin belirleyicileri sorumluluk alabilme, arkadaşları ve yetişkinlerle iletişim kurabilme, sosyal olgunluk ve akademik başarıdır. Anne-baba-çocuk ilişkisi ile çocuğun okuldaki başarısı arasında olumlu ilişki olduğunu gösteren bir çok araştırma bulgusu vardır (Amato, 1989; Steinberg ve ark., 1989). Baumrind (1968) , Maccoby ve Martin (1983) yaptıkları çalışmalarda, ilköğretim dönemindeki çocukların algıladığı anne-baba ilgisi ve desteği ile çocuğun benlik saygısı arasında olumlu yönde ilişki olduğu bulunmuştur. Yapılan bir başka çalışmada anne-baba tarafından baskı yapılan çocukların benlik saygısının daha düşük olduğu ve bu çocukların daha kaygılı ve okul da daha başarısız oldukları belirtilmiştir (Ketstisiz, Ryan ve Adams, 1998).

Bu çalışma alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan 10 yaş çocukların anne tutumlarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma için seçilen örnekleme ölçekler uygulanarak anne tutumları istatistik yöntemlerle araştırılmıştır.

Yöntem

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2004–2005 öğretim yılında Ankara il merkezindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarına devam eden alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan 10 yaşındaki çocuklar oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, evrenden tesadüfi yöntemle seçilen toplam 300 çocuk oluşturmuştur. Örneklemin oluşturulmasında ilk olarak: alt ve üst sosyo-ekonomik gruba giren ilköğretim okulları belirlenmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu (TİK) tarafından belirtilen Ankara il merkezinde yerleşim bölgelerinin sosyo-ekonomik gruplama listesi temin edilmiştir. Bu veriler doğrultusunda alt sosyo-ekonomik düzeyi temsil ettiği düşünülen Altındağ ilçesinden üç, üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil ettiği düşünülen Çankaya ilçesinden bir ilköğretim okulu belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanması amacıyla iki bölümden oluşan soru formu kullanılmıştır. Birinci bölümde; anne, baba ve çocuğa ait demografik özellikler, ikinci bölümde ise annenin çocuk yetiştirme tutumu hakkında bilgi edinmek için Schaefer ve Bell tarafından geliştirilen “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği” (Parental Attitude Research Instrument; P.A.R.I.) kullanılmıştır. Annelerin PARI’ye verdikleri cevaplar beş ayrı boyutta değerlendirilmektedir. Bu boyutlar: Aşırı Annelik Boyutu, Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma Boyutu, Ev Kadınlığını Reddetme Boyutu, Eşlerin Geçimsizliği Boyutu, Baskı ve Disiplin Boyutu şeklinde ele alınmaktadır.

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının uygulanması 2004–2005 öğretim yılının birinci yarıyılında, Altındağ ilçesine bağlı Yeni Hayat İlköğretim okulu, Ulus İlköğretim okulu, İrfan Baştuğ İlköğretim okulunda bulunan 150 dördüncü sınıf öğrencisi ile Çankaya ilçesine bağlı Ahmet Vefik Paşa İlköğretim okulunda bulunan 150 dördüncü sınıf öğrencisi toplam 300 çocuğa araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Veriler 12 00 SPSS paket istatistik programı kullanılarak bilgisayarda veri tabanı oluşturulduktan sonra (frekans, yüzde oranları, t testi, varyans analizi) istatistik işlemler yapılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Alt ve üst sosyo-ekonomik gruba giren 10 yaş çocukların anne tutumlarını incelemeyi amaçlayan bu çalışmadan elde edilen veriler analiz edilmiş ve analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 1’de alt ve üst sosyo-ekonomik gruba giren 10 yaş çocukları ve aile ortamlarına ilişkin istatistiksel sonuçlar görülmektedir. Araştırma kapsamına alınan çocukların %47,5’si kız, %52,5’si erkek, %16’sı tek çocuk, %68’i 2 ya da 3 çocuk ve %16’sı 4 veya daha fazla çocuktan oluşmaktadır. 10 yaş çocukların aileleri ile ilgili bilgilere bakıldığında %50,3’ü annesinin, %35’i babasının ilköğrenim mezunu olduğunu, %68,7’si annesinin, %8,7’si babasının çalışmadığını bildirmiştir.

Tablo 1. Alt ve üst sosyo-ekonomik gruba giren 10 yaş çocukların ve Aileleri Hakkındaki Demografik Niteliklerin Dağılımı (n=300)

Demografik Nitelikler	Sayı	%
Cinsiyet		
Kız	143	47,5
Erkek	157	52,5
Toplam	300	100,0
Çocuk Sayısı		
Tek Çocuk	48	16,0
2 ya da 3 Çocuk	204	68,0
4 veya daha fazla Çocuk	48	16,0
Toplam	300	100,0
Kaçıncı Çocuk		
İlk Çocuk	152	50,7
Ortanca veya Ortancalardan Biri	65	21,7
Son Çocuk	83	27,6
Toplam	300	100,0
Annenin Yaşı		
26-30	77	25,7
31-35	93	31,0
36-40	96	32,0
41 ve üzeri	34	11,3
Toplam	300	100,0
Annenin Çalışma Durumu		
Çalışmıyor	206	68,7
Çalışıyor	82	27,3
Emekli	12	4,0
Toplam	300	100,0
Annenin Öğrenim Durumu		
İlk Öğrenim	151	50,3
Orta Öğrenim	83	27,7
Yüksek Öğrenim	66	22,0
Toplam	300	100,0
Babanın Yaşı		
26-30	16	5,3
31-35	75	25,0
36-40	105	35,0
41 ve Üzeri	104	34,7
Toplam	300	100,0

Babanın Öğrenim Durumu		
İlk Öğrenim	105	35,0
Orta Öğrenim	95	31,7
Yüksek Öğrenim	100	33,3
Toplam	300	100,0
Babanın Çalışma Durumu		
Çalışmıyor	26	8,7
Çalışıyor	264	88,0
Emekli	10	3,3
Toplam	300	100,0
Aile Yapısı		
Çekirdek Aile	267	89,0
Geniş Aile	24	8,0
Parçalanmış Aile	9	3,0
Toplam	300	100,0
GELİR		
Alt Düzey	161	53,7
Üst Düzey	139	46,3
Toplam	300	100,0

10 yaş çocuklarının cinsiyete göre anne tutumlarının aritmetik ortalama ve standart sapma puanları arasındaki fark Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI) Faktör Puanlarının Cinsiyete Göre t-Testi Analiz Sonuçları

(PARI) Boyutlar	Cinsiyet	N	X	Sd	p	t
Aşırı Koruyucu	Kız	143	48,32	9,49	,066	,207
	Erkek	157	48,11	8,37		
Demokratik	Kız	143	25,69	3,55	,716	,580
	Erkek	157	25,45	3,42		
Rollünü Reddetmesi	Kız	143	32,31	8,17	,221	1,195
	Erkek	157	31,29	6,59		
Geçimsizlik	Kız	143	14,90	4,09	,458	,258
	Erkek	157	14,78	3,86		
Sıkı Disiplin	Kız	143	36,95	10,37	,030	-,247
	Erkek	157	37,23	9,08		

p<0,05

Tablo 2 incelendiğinde, kız çocuğa sahip olan annelerin aşırı koruyucu boyutundaki puanlarının ortalaması $48,32 \pm 9,49$ iken erkek çocuğa sahip olan annelerin puanlarının ortalaması $48,11 \pm 8,37$ dir. Sıkı disiplin boyutundaki kız çocuğuna sahip annelerin puanlarının ortalaması $36,95 \pm 10,37$ iken erkek çocuğuna sahip olan annelerin puanlarının ortalaması $37,23 \pm 9,08$ olduğu anlaşılmaktadır ($p < 0,05$). Tablo incelendiğinde annelerin çocuklarına gösterdiği tutum çocuğunun cinsiyetine göre aşırı koruyucu, demokratik, ev kadınlığı rollünü reddetmesi, geçimsizlik boyutunda önemli farklılık görülmemektedir ($p > 0,05$). Sadece sıkı disiplin boyutundaki farkın önemli olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Nas (1986), Ekşi (1990) Aslan (1992), Schaffer (1996) ve Özdoğan'ın (1997) yaptıkları çalışmalarda bu bulguyu destekler niteliktedir. Haapasalo ve Pokela (1999) yaptıkları çalışmada, cezalandırıcı, izin verici anne babalardan, katı cezalandırmaya kadar değişen olumsuz çocuk yetiştirme uygulamalarına maruz kalan çocukların ileriki yaşamlarında anti-sosyal, saldırgan ve suç işleme yönelimli olduklarını belirlemişlerdir.

Tablo 3. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI) Faktör Puanlarının Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre t-Testi Analiz Sonuçları

(PARI) Boyutlar	Sosyo-Ekonomik	N	X	Sd	p	t
Aşırı Koruyucu	Alt	161	51,80	6,96	,000	8,307
	Üst	139	44,06	9,13		
Demokratik	Alt	161	25,83	3,54	,150	1,440
	Üst	139	25,25	3,3		
Rollünü Reddetmesi	Alt	161	33,45	7,82	,000	4,357
	Üst	139	29,83	6,36		
Geçimsizlik	Alt	161	15,94	3,64	,000	5,430
	Üst	139	13,56	3,95		
Sıkı Disiplin	Alt	161	41,58	8,39	,000	9,904
	Üst	139	31,91	8,48		

$p < 0,001$

Tablo 3. incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeyde olan annelerin aşırı koruyucu boyutundaki puanlarının ortalaması $51,80 \pm 6,96$ iken üst sosyo-ekonomik düzeyde olan annelerin puanlarının ortalaması $44,06 \pm 9,13$ dir. Rollünü reddetmesi boyutundaki alt sosyo-ekonomik düzeyde olan annelerin puanlarının ortalaması $33,45 \pm 7,82$ iken üst sosyo-ekonomik düzeyde olan annelerin puanlarının ortalaması $29,83 \pm 6,36$ dir. Geçimsizlik boyutundaki alt sosyo-ekonomik düzeyde olan annelerin puanlarının ortalaması $15,94 \pm 3,64$ iken üst sosyo-ekonomik düzeyde olan annelerin puanlarının ortalaması $13,56 \pm 3,95$ dir. Sıkı disiplin boyutundaki alt sosyo-ekonomik düzeyde olan annelerin puanlarının ortalaması $41,58 \pm 8,39$ iken üst sosyo-ekonomik düzeyde olan annelerin puanlarının ortalaması $31,91 \pm 8,48$ dir. ($p < 0,001$). Alt sosyo ekonomik düzeydeki annelerin daha koruyucu, annelik rolünü daha fazla red eden, aile içinde daha

geçimsiz ve daha sıkı disiplin uyguladıkları görülmektedir. Annelerin demokratik tutumunun alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde olmalarından etkilenmediği belirlenmiştir. Demiriz'in (1997) yaptığı çalışmada 9-12 yaş çocuklarının annenin koruyuculuğunu algılamalarının, alt sosyo-ekonomik düzeyde ağlayınca döven koruyucu anne, üst sosyo-ekonomik düzeyde koruyucu anne olduğu belirtilmektedir.

Tablo 4. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI) Faktör Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Varyans Analiz Sonuçları

(PARI) Boyutlar	Çocuk Sayısı	N	X	Sd	F	p
Aşırı Koruyucu	Tek Çocuk	48	44,93	10,24	8,166	, 000
	2 ya da 3 Çocuk	204	48,07	8,60		
	4 veya daha fazla	48	52,08	7,38		
Demokratik	Tek çocuk	48	25,62	3,49	, 189	, 828
	2 ya da 3 çocuk	204	25,49	3,48		
	4 veya daha fazla	48	25,83	3,50		
Rollünü Reddetmesi	Tek çocuk	48	30,31	6,72	1,823	, 163
	2 ya da 3 çocuk	204	31,79	7,80		
	4 veya daha fazla	48	33,18	5,99		
Geçimsizlik	Tek çocuk	48	14,37	4,46	, 451	, 637
	2 ya da 3 çocuk	204	14,97	3,95		
	4 veya daha fazla	48	14,75	3,51		
Sıkı Disiplin	Tek çocuk	48	33,33	8,91	14,171	, 000
	2 ya da 3 çocuk	204	36,58	9,58		
	4 veya daha fazla	48	43,08	8,39		

$p < 0,001$

Tablo 4. incelendiğinde, çocuk sayısına göre annelerin aşırı koruyucu boyutundaki puanlarının ortalaması tek çocukta $44,93 \pm 10,24$, 2 ya da 3 çocukta $48,07 \pm 8,60$ ve 4 veya daha fazla çocuğa sahip olan annelerin puanlarının ortalaması $52,08 \pm 7,38$ dir. Sıkı disiplin boyutundaki annelerin puanlarının ortalaması tek çocukta $33,33 \pm 8,91$, 2 ya da 3 çocukta $36,58 \pm 9,58$ ve 4 veya daha fazla çocuğa sahip olan annelerin puanlarının ortalaması $43,08 \pm 8,39$ dir ($p < 0,001$). Bu bulgulardan anlaşıldığı gibi aşırı koruyucu ve sıkı disiplin boyutundaki annelerin çocuk sayısına göre farklı tutumlar sergiledikleri belirlenmiştir. Çocuk sayısı arttıkça annelerin daha fazla aşırı koruyucu ve daha fazla sıkı disiplin uyguladıkları belirlenmiştir.

Tablo 5. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI) Faktör Puanlarının Annenin Çalışma Durumuna Göre Varyans Analiz Sonuçları

(PARI) Boyutlar	Annenin Çalışma Durumu	N	X	Sd	F	p
Aşırı Koruyucu	Çalışmıyor	206	50,59	7,79	30,357	,000
	Çalışıyor	82	42,30	8,66		
	Emekli	12	47,83	10,41		
Demokratik	Çalışmıyor	206	25,62	3,54	1,941	,145
	Çalışıyor	82	25,18	3,19		
	Emekli	12	27,25	4,02		
Rollünü Reddetmesi	Çalışmıyor	206	32,72	7,59	7,796	,001
	Çalışıyor	82	29,10	5,79		
	Emekli	12	33,75	9,51		
Geçimsizlik	Çalışmıyor	206	15,46	3,71	12,520	,000
	Çalışıyor	82	13,06	3,93		
	Emekli	12	16,33	4,86		
Sıkı Disiplin	Çalışmıyor	206	39,56	9,27	29,309	,000
	Çalışıyor	82	30,69	7,51		
	Emekli	12	38,66	10,84		

p<0,001

Tablo 5. de annenin çalışma durumu incelendiğinde, aşırı koruyucu boyutundaki annelerin puanlarının ortalaması çalışmayanlarda $50,59 \pm 7,79$, çalışanda $42,30 \pm 8,66$ ve emeklide $47,83 \pm 10,41$ dir. Rollünü reddetmesi boyutundaki puanlarının ortalaması çalışmayanlarda $32,72 \pm 7,59$, çalışanda $29,10 \pm 5,79$ ve emeklide $33,75 \pm 9,51$ dir. Geçimsizlik boyutundaki puanlarının ortalaması çalışmayanlarda $15,46 \pm 3,71$, çalışanda $13,06 \pm 3,93$ ve emeklide $16,33 \pm 4,86$ dir. Sıkı disiplin boyutundaki puanlarının ortalaması çalışmayanlarda $39,56 \pm 9,27$, çalışanda $30,69 \pm 7,51$ ve emeklide $38,66 \pm 10,84$ dir. ($p < 0,001$). Çalışmayan annelerin çalışan ve emekli olan annelere göre daha fazla aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutum boyutuna sahip oldukları belirlenmiştir. Emekli olan annelerin çalışan ve çalışmayan annelere göre daha fazla rollünü reddetmesi ve geçimsizlik tutum boyutuna sahip oldukları belirlenmiştir.

Tablo 6. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI) Faktör Puanlarının Annenin Öğrenim Durumuna Göre Varyans Analiz Sonuçları

(PARI) Boyutlar	Annenin Öğrenim Durumu	N	X	Sd	F	p
Aşırı Koruyucu	İlk Öğrenim	151	52,57	6,71	59,707	, 000
	Orta Öğrenim	83	46,14	8,62		
	Yüksek Öğrenim	66	40,84	7,90		
Demokratik	İlk Öğrenim	151	25,78	3,53	1,829	, 162
	Orta Öğrenim	83	25,74	3,49		
	Yüksek Öğrenim	66	24,84	3,31		
Rollünü Reddetmesi	İlk Öğrenim	151	33,72	7,88	13,060	, 000
	Orta Öğrenim	83	30,78	6,35		
	Yüksek Öğrenim	66	28,59	6,07		
Geçimsizlik	İlk Öğrenim	151	16,02	3,47	17,511	, 000
	Orta Öğrenim	83	14,24	4,30		
	Yüksek Öğrenim	66	12,87	3,67		
Sıkı Disiplin	İlk Öğrenim	151	42,63	8,15	80,778	, 000
	Orta Öğrenim	83	33,31	8,03		
	Yüksek Öğrenim	66	29,21	6,76		

p<0,001

Tablo 6’da annenin öğrenim durumu incelendiğinde, aşırı koruyucu boyutundaki annelerin puanlarının ortalaması ilk öğrenimde $52,57 \pm 6,71$, orta öğrenimde $46,14 \pm 8,62$ ve yüksek öğrenimde $40,84 \pm 7,90$ dir. Rollünü reddetmesi boyutundaki puanlarının ortalaması ilk öğrenimde $33,72 \pm 7,88$, orta öğrenimde $30,78 \pm 6,35$ ve yüksek öğrenimde $28,59 \pm 6,07$ dir. Geçimsizlik boyutundaki puanlarının ortalaması ilk öğrenimde $16,02 \pm 3,47$, orta öğrenimde $14,24 \pm 4,30$ ve yüksek öğrenimde $12,87 \pm 3,67$ dir. Sıkı disiplin boyutundaki puanlarının ortalaması ilk öğrenimde $42,63 \pm 8,15$, orta öğrenimde $33,31 \pm 8,03$ ve yüksek öğrenimde $29,21 \pm 6,76$ dir ($p < 0,001$). İlk öğrenime sahip olan annelerin orta ve yüksek öğrenime sahip olanlara göre daha fazla aşırı koruyucu, rollünü reddetmesi, geçimsizlik ve sıkı disiplin tutum boyutuna sahip oldukları belirlenmiştir. Dolayısıyla az eğitime sahip olan annelerin daha olumsuz tutumları benimsedikleri söylenebilir. İletişim beceri eğitimi alan anne-babalar, kontrol grubundaki anne-babalara göre çocukla iletişim alanında daha fazla karşılıklı anlayış olduğu görüşündedir. Çocukların benlik kavramları konusunda da farklılıkları bulmuştur. Her iki uygulama grubunda bulunan anne-babaların çocuklarının benlik kavramları ön testten son testte önemli gelişmeler belirlemiştir. Üç ay sonra yapılan izleme çalışmalarının son testte elde edilen tüm değişikliklerin mevcut olduğu da ortaya koymuştur (Kanigsberg ve Levant, 1988).

Tablo 7. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI) Faktör Puanlarının Babanın Öğrenim Durumuna Göre Varyans Analiz Sonuçları

(PARI)Boyutlar	Babanın Öğrenim Durumu	N	X	Sd	F	p
Aşırı Koruyucu	İlk Öğrenim	105	52,58	6,90	44,629	,000
	Orta Öğrenim	95	49,47	8,01		
	Yüksek Öğrenim	100	42,44	8,55		
Demokratik	İlk Öğrenim	105	26,18	3,54	4,219	,016
	Orta Öğrenim	95	25,70	3,36		
	Yüksek Öğrenim	100	24,80	3,41		
Rollünü Reddetmesi	İlk Öğrenim	105	34,25	8,04	10,725	,000
	Orta Öğrenim	95	31,22	6,53		
	Yüksek Öğrenim	100	29,71	6,76		
Geçimsizlik	İlk Öğrenim	105	16,48	3,49	25,619	,000
	Orta Öğrenim	95	15,12	3,87		
	Yüksek Öğrenim	100	12,84	3,65		
Sıkı Disiplin	İlk Öğrenim	105	42,80	7,86	53,455	,000
	Orta Öğrenim	95	37,47	8,78		
	Yüksek Öğrenim	100	30,76	8,41		

p<0,001

Tablo 7. incelendiğinde babanın öğrenim durumuna göre, annenin aşırı koruyucu boyutundaki puanlarının ortalaması ilk öğrenimde 52,58±6,90,orta öğrenimde 49,47±8,01 ve yüksek öğrenimde 42,44±8,55 dir. Rollünü reddetmesi boyutundaki puanlarının ortalaması ilk öğrenimde 34,25±8,04,orta öğrenimde 31,22±6,53 ve yüksek öğrenimde 29,71±6,76 dır. Geçimsizlik boyutundaki puanlarının ortalaması ilk öğrenimde 16,48±3,49,orta öğrenimde 15,12±3,87 ve yüksek öğrenimde 12,84±3,65 dir. Sıkı disiplin boyutundaki puanlarının ortalaması ilk öğrenimde 42,80±7,86,orta öğrenimde 37,47±8,78 ve yüksek öğrenimde 30,76±8,41 dir (p<0,001). Demokratik boyutundaki annelerin puanlarının ortalaması ilk öğrenimde 26,18±3,54,orta öğrenimde 25,70±3,36 ve yüksek öğrenimde 24,80±3,41 dir (p>0,05). Bu bulguların sonuçlarına bakıldığında demokratik tutum boyutu dışındaki tüm boyutlarda babaların öğrenim durumuna göre annelerin çocuklarına farklı tutumlar sergiledikleri belirlenmiştir.

Tablo 8. 10 yaş Çocuklarının Anne Tutumları (Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği) Arasındaki Korelasyon Katsayısı

(PARI) Boyutlar	Demokratik	Rollünü Reddetmesi	Geçimsizlik	Sıkı Disiplin
Aşırı Koruyucu	,420**	,458**	,524**	,777*
Demokratik		,341**	,365**	,385*
Rollünü Reddetmesi			,478**	,534*
Geçimsizlik				,502*

*p<0,05

**p<0,001

Tablo 8. incelendiğinde annenin aşırı koruyucu boyutu ile demokratik boyutu ($r=, 420, p<0,001$), rollünü reddetmesi boyutu ($r=, 458, p<0,001$) ve geçimsizlik boyutu ($r=, 524, p<0,001$) arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca sıkı disiplin ($r=, 777, p<0,05$) boyutu arasında da anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Annenin demokratik boyutu ile rollünü reddetmesi boyutu ($r=, 341, p<0,001$) ve geçimsizlik boyutu ($r=, 365, p<0,001$) arasında anlamlı bir ilişki olduğu dikkati çekmektedir. Ayrıca sıkı disiplin boyutu ($r=, 385, p<0,05$) arasında da anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Annenin rollünü reddetmesi boyutu ile geçimsizlik boyutu ($r=, 478, p<0,001$) ve sıkı disiplin boyutu ($r=, 534, p<0,05$) arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Annenin geçimsizlik boyutu ile sıkı disiplin boyutu ($r=, 502, p<0,05$) arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu bulgular incelendiğinde annenin sadece sıkı disiplin boyutu ile diğer boyutlar arasındaki ilişkinin ($p<0,05$) düzeyinde olduğu, diğer tüm boyutlarla arasındaki ilişkinin ($p<0,001$) düzeyinde olduğu görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında alınan çocukların annelerinin tutumları incelendiğinde sıkı disiplin boyutu dışında diğer tüm boyutlarda cinsiyetin istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa neden olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Sosyo-ekonomik düzeye göre, demokratik tutum dışındaki diğer tüm boyutlarda anlamlı fark olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$). Alt sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin daha koruyucu, annelik rolünü daha fazla reddeden, aile içinde daha geçimsiz ve daha sıkı disiplin uyguladıkları görülmektedir. Annelerin demokratik tutumunun alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde olmalarından etkilenmediği belirlenmiştir.

Annelerin, demokratik, rollünü reddetme ve geçimsizlik boyutlarıyla çocuk sayısı arasında anlamlı fark olmadığı ($p>0,05$), aşırı koruyucu, sıkı disiplin boyutlarıyla çocuk sayısı arasında anlamlı farkın olduğu bulunmuştur. Çocuk sayısı fazlaştıkça annelerin daha fazla aşırı koruyucu ve daha fazla sıkı disiplin uyguladıkları belirlenmiştir.

Annelerin çalışma durumuna göre aşırı koruyucu, rollünü reddetmesi, geçimsizlik ve sıkı disiplin boyutlarında anlamlı farkın olduğu bulunmuştur ($p<0,001$). Çalışmayan annelerin çalışan ve emekli olan annelere göre daha fazla aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutum boyutuna sahip oldukları belirlenmiştir. Emekli olan annelerin çalışan ve çalışmayan annelere göre daha fazla rollünü reddetmesi ve geçimsizlik tutum boyutuna sahip oldukları belirlenmiştir.

Annelerin öğrenim durumuna göre aşırı koruyucu, rollünü reddetmesi, geçimsizlik ve sıkı disiplin boyutlarında anlamlı farkın olduğu bulunmuştur ($p<0,001$). İlk öğrenime sahip olan annelerin orta ve yüksek öğrenime sahip olanlara göre daha fazla aşırı koruyucu, rollünü reddetmesi, geçimsizlik ve sıkı disiplin tutum boyutuna sahip oldukları belirlenmiştir. Dolayısıyla az eğitime sahip olan annelerin daha olumsuz tutumları benimsedikleri söylenebilir.

Babaların öğrenim durumuna göre annelerin PARI'nin tüm boyutlarında anlamlı farkın olduğu bulunmuştur ($p<0,001$). Tüm boyutlarda babaların öğrenim durumuna göre annelerin çocuklarına farklı tutumlar sergiledikleri belirlenmiştir. Eşi yüksek eğitime sahip olan annelerin daha olumlu tutumları benimsedikleri söylenebilir.

10 yaş çocuklarının anne tutumları arasındaki ilişkiye bakıldığında, annenin sadece sıkı disiplin boyutu ile diğer boyutlar arasındaki ilişkinin ($p<0,05$) düzeyinde olduğu, diğer tüm boyutlarla arasındaki ilişkinin ($p<0,001$) düzeyinde olduğu görülmektedir.

Bu araştırmada ortaya çıkan sonuçlar çerçevesinde bazı önerilerde bulunmak mümkündür. Çocuğun yetiştirilmesinde, sevgi önemli bir kavramdır. Bu bakış açısıyla hareket edilmesi önemlidir. Anne-babalar, çocuklara demokratik bir ortam hazırlamalı, bu ortam içerisinde, olumlu davranışlar ödüllendirilerek pekiştirilmeli, olumsuz davranışların açıklaması yapılmalı, nasıl davranılması gerektiği anlatılmalıdır. Anne-babaların söylemleri ile davranışları tutarlı olmalı, çocuğun gözünde model olduklarının bilincinde hareket etmelidirler. Çocuğun kendisiyle ilgili olumlu bir benlik geliştirmesi için bağımsız davranışları desteklenmeli, başkalarıyla kıyaslanmaktan kaçınılmalı, onun ayrı bir birey olduğunun bilinciyle hareket edilmelidir. Ayrıca çocuklarının gelişim dönemlerini ve bu dönemlerin özelliklerini bilmeli, çocuklarının tüm ihtiyaçlarına karşı duyarlı olmalıdırlar.

Anne-babaların bu konudaki eğilimlerini, basın, radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçları aracılığı ile çocuk gelişimi ve eğitimi uzmanları, sosyal hizmet uzmanları psikolog, pedagoğlar üstlenebilir. Aile danışmanlığı merkezlerine başvurmaları sağlanabilir. Okullardaki rehberlik hizmetlerinden yararlanılabilir.

Kaynaklar

1. AMATO, P.R. (1989). Marital conflict, the parent-child relationship and childself-esteem, **Family Relations**, 35: 403-410.110: 26-46.
2. ASLAN, E. (1992). Benlik kavramı ve bireyin yaşamındaki etkileri. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi. **Eğitim Bilimleri Dergisi**, 4: 7-14.
3. BAYRAKTAR, R. (1998). Demokratik tutumun önemi, **Okul ve Aile Dergisi**, 6 (1): 41-43.
4. BAUMRIND, D. (1968). Authoritarian v.s. authoritative parental control. **Adolescence**, 3: 255-272.
5. BEE, H. (1996). **The growing child**. New Jersey: Simon&Schuster A. Viacom Company, 247,248.BROWN J.E. & MANN, L. (1991). Decision-making competence and self-esteem: A comparison of parents and adolescents. **Journal of Adolescence**, 14: 363-371.
6. CRAIG, J.G. & KERMIS, D.M. (1995). **Children today**. 446,447,New Jersey: Prentice Hall Englewood Cliffs.
7. CRAMER, D. & FONG, J. (1991). Effect of rational and irrational beliefs on intensity and inappropriateness of feelings: A test of rational emotive theory. **Cognitive Therapy and Research**, 4 (15): 319-329.

8. DARLING, N. & STEINBERG, L. (1993). Parenting style as context: integrative model. **Psychological Bulletin**, **113**: 487-496.
9. DEMİRİZ, S. (1997). **9 ve 12 yaş çocuklarının benlik kavramı ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi**. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.DORNBUSCH, S.M., RITTER, P.L., LEIDERMAN, P.H., ROBERTS, D.F. & FRAILIGH, M.J. (1987). The relation of parenting style to adolescent school performance. **Child Development**, **58**:1244-1257.
10. DUVALL, M.E. & MILLER, C.B. (1985). **Marriage and family development**. 6th Ed.by Harper & Row Publishers, Inc.
11. EKŞİ, A. (1990). **Çocuk, genç, ana babalar**. 50,İstanbul:Bilgi Yayınevi.
12. GRAMER, B. (1994). Mutter-kleinkind-beziehung, begin der psychischen stcuktur, prax kinderpsychol. **Kinderpsychiat**, **43**: 345-349.
13. HAAPASALO, J. & POKELA, E. (1999). Child rearing and child abuse antecedents of criminality. **Agression and Violent Behavior**, **4** (1): 107-127.
14. HETHERINGTON, E.M., STANLEY- HAGAN, M. & ANDERSON, E.R. (1989).Marital transitional: A child's perspective. **American Psychologist**, **44**: 303-312.
15. KAĞITÇIBAŞI, Ç. (1970). Social norms and authoritarianism: A Turkish-American comparison. **Journal of Personality and Social Psychology**, **16**: 444-451.
16. KAĞITÇIBAŞI, Ç. (1998). Üniversite gençlerinin algılanan ana baba tutumları, ana babayla ilişkileri ve bunların bazı kişilik özellikleri ile bağlantısı. **Türk Psikoloji Dergisi**, **9** (32):15-25.
17. KANIGSBERG, S.J. & LEVANT, F.R. (1988). Parental attitudes and children's self-concept and behaviour following parents' participation in parent training groups. **Journal of Community Psychology**, **16** (4): 152-160.
18. KETSTISIZ, M., RYAN, B.A. & ADAMS, G.R. (1998). Family processes, parent-child interactions, and child characteristics influencing school- based social adjustment, **Journal of Marriage and the Family**, **60**: 374-387.
19. MACCOBY, E.E. & MARTIN, J.A. (1983). Socialization in the Context of Family: Parent-Child interaction (Eds.Mussen, P.H.& Hetherington, E.M.) **Handbook of child psychology: Socialization, personality and social development**, 1-101,New York: Willey.
20. NAS, R. (1986).Ailede çocuk eğitimi. **Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi**, **1** (1), 171-179.
21. NAVARO, L. (1989).Aşırı koruyuculuğun çocuk eğitimine etkileri. **6. Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri**, 121-125,İstanbul:Ya-Pa Yayınları.
22. ÖZDOĞAN, B. (1997). **Çocuk ve oyun**. 2. Basım, 28-37,Ankara: Anı Yayıncılık.

23. ÖZDOĞAN, B. (2003). **Klinik psikoloji ders notları**. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
24. PARDECK, T. J. & PARDECK, A.J. (1989). Biblio therapy: A tool for helping preschool children deal with developmental change related to family relationship. **Early Child Developmental and Care**, 47,107-129.
25. RICHTER, E.H. (1985). **Hasta aile, evlilikte ve ailede çatışmaların doğuşu, yapısı ve tedavisi**. (Çev:Günsel Koptagel) , 74-82,İstanbul: Yaprak Yayınları.
26. RYDER, V. (1995). **Parents and their children**. The Goodheart-Willcox Company, Inc.
27. SCHAFFER, H.R. (1996). **Social Development**. Oxford: Blackwell Publishers.
28. SCHERLER, R.H. (1994). Yaşam evrimi ve benlik düzenleyici nesnelere: benlik düzenleyici nesne kavramına eleştirel bakış. **Türk Psikolojisi Dergisi**, 10 (35):25-39.
29. STEINBERG, L. ELMEN, J. & MOUNTS, N. (1989).Authoritative parenting, psychosocial maturity and academic success among adolescents. **Child Development**, 62:1424-1436.
30. TAUSCH, R. (1991).Erziehungspsychologie, Hogrefe, Gottingen:Verlag für psychologie.
31. YAVUZ, K. (1991). Anne ve çocuk. **Aile ve Toplum Dergisi**, 1 (2), 12-18.